

Passe-partout is een studieboek en naslagwerk voor cursisten, oud-cursisten en trainers van Phoenix Opleidingen én voor belangstellenden van buiten ons instituut. Alle kaders die we in onze opleidingen gebruiken zijn in dit boek terug te vinden; van theoretische concepten en begrippen rondom grote thema's zoals de gelaagdheid van leren, leven, groei, ontwikkeling, ontmoeting en ethiek tot aan tal van kleinere kaders over de ambachtelijke aspecten van ons vakgebied. Daarbij hebben we dankbaar geput uit verschillende stromingen en filosofieën die ons inspireren en uit alle ervaringen die we de afgelopen jaren in het werken met onze cursisten, cliënten en met elkaar opgedaan hebben.

De nieuwe Passe-partout

De vier schrijvers van Passe-partout over de ‘bijbel’ van Phoenix

---

TEKST: MIRJAM DIRKX • BEELD: BARBARA PEERDEMAN, PHOTOCOLORS

Afgelopen jaren is er hard gewerkt aan het actualiseren van Passe-partout. Nieuw in dit encyclopedische werk zijn de Vensters op leren; een in samenhang beschreven visie op leren waarmee het boek opent. Daarnaast veel nieuwe en vernieuwde kaders, die de ontwikkeling en verdieping van ons gedachtegoed van de afgelopen jaren weerspiegelen. In het voorjaar van 2019 ligt deze ‘bijbel’ van Phoenix op de planken.

De vier schrijvers, Wibe Veenbaas, Morten Hjort, Mirjam Broekhuizen en ikzelf, zijn ieder vanaf een andere plek aan het werk geweest aan dit boek. Wibe schaaft aan de concepten vanuit het verlangen om zijn jarenlang opgebouwde ervaring en zijn gedetailleerde studiewerk zorgvuldig over te dragen. Morten gaf sturing aan het schrijfproces met zijn vermogen om helder en precies inhoudelijke verbanden te zien en van daaruit keuzes te maken. Mirjam Broekhuizen hield als inhoudelijk voortrekker de lange lijn vast en bezielde het boek met haar filosofische talent en liefde voor kloppende kaders. Ikzelf zocht naar de eenvoud in de veelvoud en poogde taal te vinden die zowel het mysterie als het ambachtelijke van ons vak recht doet.

Zonder Goden, duivels en demonen geen bijbel. Of, zoals Joni Mitchell het zegt: *‘Chase away the demons, and they will take the angels with them.’* Ik vermoed dat ieder van ons ergens in de afgelopen jaren wel een keer een van deze krachttermen heeft aangeroepen. Tijd om mijn medeauteurs en mezelf hierop te bevragen!

Wibe Veenbaas

Wat vind je goddelijk aan deze Passe-partout?
Het goddelijke is dat er doorleefde kennis zit in dit boek.
In ons ambacht word je onherroepelijk geconfronteerd met

Wibe Veenbaas

het mysterie van het leven zelf. Hoeveel bewustzijn ik ook heb na al die jaren in ons vak, ik ben nog steeds leerling van het leven zelf. Ik ervaar het mysterie nog dagelijks en ik tref mezelf daarin aan. Dus naast ons bewustzijn, hebben we vooral gewaarzijn nodig. Dat we onszelf en datgene wat ‘waar’ is, kunnen nemen, precies zoals het is. We zijn niet gekomen om het mysterie van het leven te doorgronden, wij zijn geroepen om het mysterie te dienen. Dat betekent dat we heel diep moeten buigen voor de wereld waar we uit voortkomen. Wij zijn gekomen als geworpenen en niet als iemand die zichzelf ontwerpt. >

Dat is een groot thema in onze samenleving, alsof we alles zelf moeten ontwerpen. Maar dan verstaan we het woord zelf niet goed. Ons ik is een dienaar van een groter veld. Als wij in onze persoonlijkheid niet leren om onze plek aan te nemen, dan kunnen we onszelf niet aannemen. Wat is het dan goddelijk mooi dat er items zijn als geest en drift, instinct, existentiële dimensie, archetypen en het opnieuw doorwrochte geweten. En fantastisch dat bewustzijn en gewaarzijn in hun voortdurende dilemma aan elkaar gekoppeld zijn. Dat vraagt op zichzelf al om eerbied. Ik ben Mirjam Broekhuizen zo dankbaar dat ze hierin mijn antagonist was. En dat we in die samenspraak taal hebben gevonden voor deze gelaagde onderwerpen.

Welke duivels en demonen kwam je tegen?

Er sprong steeds weer een Sfinx voor me met een raadsel die riep: 'Je moet iets oplossen.' Dat wilde ik ook het liefste meteen, maar dan klopte mijn snelle antwoord niet. Dan roept de Sfinx: 'Nu gaat je kop eraf.' Zo schreven we over geest en ik werd er kleingeestig van. We benadrukten hoe belangrijk inademen voor onze ruimgeestigheid was, terwijl ik het zelf in alle drukte gewoon weer vergeten was. Wat is ons team dan een zegen geweest, dat er een binnen en een buiten is geweest. In die struggle, die soms ook de nacht vraagt, hebben we makkers van vlees en bloed nodig die bereid zijn om vol naast elkaar te staan om dat uit te boksen. Ook al botsten we soms, we zijn

Morten Hjort en Mirjam Broekhuizen

---

elkaar daar niet in kwijt geraakt, we zijn elkaar vast blijven houden. Iedereen die heeft meegewerkt, heeft ook zo'n discipline gehad. Discipel zijn van je eigen pad kan ook een keurslijf worden waar geen bewegingsruimte meer in zit. Mijn ogen gaan onmiddellijk weer glinsteren als ik denk dat al die jaren nodig zijn geweest om dit te maken en mee te maken.

Deze Passe-partout herijken viel samen met het overdragen van mijn leiderschap aan Morten. In het rondkrijgen van die transitie, heb ik ook weer zo diep langs mijn eigen rafelranden moeten lopen. De invloed daarvan, dat ik dat onvoorwaardelijk deed, ook op deze Passe-partout... Hoe geef ik wat ik geleerd heb van anderen als erfenis door, hoe laat ik na? Hoe laat ik los? Wat is mijn betekenis dan nog? Daarin ervoer ik op een nog diepere laag dat ik geworpen ben en hoe ik in die geworpenheid gebonden ben aan de laag van de onvoorwaardelijke liefde. Ik denk dat ik wel kan zeggen dat de transitie zelf nodig is geweest om de nieuwe items in deze Passe-partout te kunnen ontwikkelen.

Wil je nog iets kwijt?

Mensen vragen me vaak 'hoe vind je dat het met het instituut gaat?'. Vaak met een ondertoon van 'je zult er vast wel kritiek op hebben'. Maar dat is niet zo. Ik vind dat het goed gaat met Phoenix. Dat het ambacht zo diep verbonden is met de persoon, dat wordt zo diep gedragen. Er zit meer dan genoeg levenskracht in dit instituut. Dat ontroert me, ook al moet ik ook nog wel eens een traan laten dat ik daar nu minder dicht bij ben.

Morten Hjort

Wat vind je goddelijk aan deze Passe-partout?

Ik ben vooral enthousiast dat we ervaring en concept in een goed huwelijk naast elkaar hebben kunnen zetten! Ik ken zo goed dat ik wakker word en onder de douche de vraag door me heen gaat: waar gaat deze dag in essentie

over? Meer dan een programma is dat mijn voorbereiding op een trainingsdag. Ik kruip met mijn hele hebben en houden, inclusief mijn geschiedenis, in de concepten en principes, zodat ik van binnenuit kan voelen waar de dag over gaat. Daarin ben ik kind van twee werelden... Ik word dus zowel persoonlijk als professioneel vrolijk van het feit dat je deze inhoudelijk vernieuwde en verbeterde Passe-partout veel meer kunt lezen vanuit de verbinding met je eigen ervaringen. Waar ik ook enthousiast van word, is dat deze Passe-partout vertrekt vanuit het 'van waaruit'. We bekennen als Phoenix veel meer kleur, omdat we ons ambacht beschrijven vanuit perspectieven, uitgangspunten

---

'Ik ken zo goed dat ik wakker word en onder de douche de vraag door me heen gaat: waar gaat deze dag in essentie over?'

---

en veronderstellingen die er voor ons toe doen. Dit lees je door alle items heen, maar zeker ook in het nieuwe deel voorin deze Passe-partout, de Vensters op leren. In zeven hoofdstukken beschrijven ze de principiële manier van waaruit wij kijken naar ons werkveld. Dat inspireert me. We zeggen bijvoorbeeld dat leren een natuurlijk gegeven is en dat wij in ons ambacht – terwijl we met ons hele hebben en houden leerprocessen faciliteren – zelf onderdeel van het leren zijn. Met andere woorden; we zijn in het geding, telkens weer. In hoe we woorden en taal voor onze manier van doen en zijn hebben gevonden, zie ik de groei terug die Phoenix de afgelopen decennia heeft doorgemaakt. >

'Wat heerlijk om samen te werken met mensen die allemaal hetzelfde doel voor ogen hebben: een zo goed mogelijke Passe-partout maken'

Ik heb ook genoten van het schrijven, ik heb me suf geleerd van puzzelen en nog een keer nadenken over hoe het moet. Bijzonder ook dat Passe-partout tot een afronding is gekomen in de vroege ochtend na de transitie. Het boek heeft zijn beslag gekregen gedurende de overdracht van het leiderschap van Phoenix, het is gemarkeerd door die transitie. Ik ben dankbaar dat Wibe en ik hier zij aan zij aan gewerkt hebben. Dat biedt ruimte en vertrouwen om met de hele Phoenixgemeenschap zijn erfgoed verder te dragen en telkens opnieuw te bevuchten met onze eigenheid.

Welke duivels en demonen kwam je tegen?

Een dilemma dat voortvloeit uit kleur bekennen, is hoe we recht konden blijven doen aan alle stromingen die ons geïnspireerd hebben. Dat was soms wel een klusje, alleen al omdat al die stromingen zo hun eigen taalpatronen kennen met bijbehorende temperatuurverschillen. Hoe breng je dat tot een geheel? En soms verlangden we zo om ons eigen perspectief te verkondigen, dat we vergaten hoe al die stromingen in onze vezels huizen. Soms vergaten we zelfs bijna, dat iets niet uit onze koker kwam... Een ander dilemma is dat we gepoogd hebben taal te vinden voor de mystieke kant van ons werk. Dat is wel een duivel geweest. Hoe krijg je het zo dat het helder is? Juist in dit boek, waarin het zo ging om het 'wat' van elk kader. Ook een duivel voor mij als kersvers leider: hoe geef je zo'n boek de tijd om tot wasdom te komen, en hoe breng je het naar een einde, ook gezien de fitheid van alle mensen die erbij betrokken zijn? Ik ben er trots op dat we hierin geslaagd zijn en dat de punt gezet is!

Mirjam Broekhuizen

Wat vind je goddelijk aan deze Passe-partout?

De kwaliteit van het team! En dan bedoel ik niet alleen het schrijversteam, maar ook alle anderen die intensief meewerkten aan dit boek zoals Anneke Bogaerts, Manon Miessen, Barbara Peerdeman en Joke Goudswaard. Wat heerlijk om samen te werken met mensen die allemaal hetzelfde doel voor ogen hebben: een zo goed mogelijke Passe-partout maken. Hoe iedere speler van het team daarin zijn eigen taken, talenten, waarden, waarnemingsfilters, kwaliteitscriteria en expertises in heeft gebracht. Elkaar aanscherpend, van elkaar aannemend, de bereidheid om wat niet goed was en ook niet beter werd, gewoon opnieuw te doen. De steun voor elkaar als het teveel werd. Al die korte en lange telefoontjes, de appjes, mailtjes, het onderlinge vermogen om bij elkaar uit te blazen, het niet meer te weten, te studeren, besluiten te nemen en te zeggen: 'Beter wordt het niet, zo moet het maar.' Dat vond ik een zegen.

Welke duiveltjes kwam je tegen?

Zo lang werkend aan dit boek, heb ik me er ook door in bezit laten nemen. Ik ben nogal loyaal... Soms, na een zoveelste herziening van een concept, liet mijn lijf me weten dat het echt niet meer ging. Aan het einde van de rit heb ik een tijd nodig gehad om mijzelf 'uit het boek te halen' en er niet opnieuw in te duiken om nog een keer een schrap- en aanscherpronde te maken. Het is me gelukt, ik heb het duiveltje weerstaan en het gelaten.

Wil je nog iets kwijt?

Het samenwerkingsproces was natuurlijk niet alleen maar fijn. Er was kritiek, geworstel, frustratie en soms ook echt een fikse ruzie. Maar altijd was dit schuren erop uit om het boek zo goed mogelijk te krijgen en om ieders aandeel en talent daarin tot zijn recht te laten komen. De bereidheid om ieder daarin te erkennen en de eigen beperking te nemen, is me dierbaar. Dat vermogen tot samenwerking lees je ongetwijfeld terug in deze Passe-partout.

Mirjam Dirkx

Wat vind je goddelijk aan deze Passe-partout?

De rijkdom! Passe-partout omvat een breed en genuanceerd gedachtegoed dat stoelt op ervaring. Het is gegrond in concepten van grote denkers en filosofen, die taal wisten te geven aan de ethische, morele en existentiële vragen die ons mensen bezighouden. Ik heb ervan genoten om hierop te studeren, om met Wibe, Morten en Mirjam te zoeken naar hoe we ervaring conceptueel weer kunnen geven en hoe we concepten kunnen verbinden aan de ervaringen van alledag. Ik vond het heerlijk om te stoeien met taal en te zoeken naar woorden die deze rijkdom recht doen én begrijpelijk houden. Dit schrijf-studieproces heeft me ook als trainer zoveel inspiratie en weet-hebben-gebracht, daar ben ik dankbaar voor.

Welke duiveltjes kwam je tegen?

Het schrijven aan de kaders *Eros en Thanatos*, *Veld van leven en dood* en *Seksualiteit* was zowel helend als heel

Mirjam Dirkx

dicht op de huid. Levenslust en doodsdrijf liggen in mijn geschiedenis dicht bij elkaar. De onverenigbaarheid daarvan... Dat is een levensthema waar ik telkens opnieuw langs moet, ook in het schrijven van deze kaders. Leven en dood en alle nuances insluiten, mezelf insluiten... dan komt de taal heel precies.

Wil je nog iets kwijt?

Ja! Ik ben trots op hoe we met behoud van traditie een eigentijdse Passe-partout hebben gekregen. Zoals in het kader *Seksualiteit*, waarin de nuances van gender, sekse, seksuele voorkeur en seksualiteit een plek hebben gekregen, naar het gedachtegoed van onze oud-collega Herman Cools. Dat doet mij goed, met adolescente kinderen die hierin lekker aan het experimenteren en ontdekken zijn! Volgens mij is Passe-partout met zijn tijd meegroeid. 🌱